CAP. I

ANUL 1849

Anul cel plin de emoţiunĭ şi de evenimente, 1848, a înregistrat mórtea Mitropolituluĭ Meletie, din Iaşĭ, întêmplată la 20 Iulie, adecă 20 de ḑile dupe intrarea Ruşilor în ţéră. Comisariĭ împĕrătescĭ Duhamel şi Talat Efendi, carĭ aŭ provocat invasiunea streină, nu eraŭ ómenĭ carĭ să asigure cultureĭ române vre-o îndreptare.

M. Sturdza, domnind împreună cu Ruşiĭ şi cu holera, aŭ prelungit în urma mişcăreĭ din 1848, o efemeră şi o tristă domnie, până în 13 Maiŭ 1849, când aŭ plecat din Iaşĭ spre Focşanĭ, sub cuvênt de revisiune în ţéră. El aflase cele petrecute la conferinţa d'intre Rusia şi Turcia, începută în Februarie şi terminată la Aprilie 1849. El scié, că Gr. Ghica va fi numit Domn al Moldoveĭ, iar Barbu Ştirbeiŭ în ţéra Muntenéscă, şi déră din Focşanĭ mérsă direct la Viena, spre a nu se maĭ întórce. Scriitorul acesteĭ cărţĭ, băetan de 14 anĭ, a fost martur la plecarea din Iaşĭ a luĭ M. Sturdza. Şi astăḑĭ vĕd în curtea palatuluĭ Domnitoruluĭ, strada Lozonski, trăsurile pentru plecare, garda sub arme şi câte-va muĭerĭ bĕtrâne puse cu plată să se bocéscă, pe când din câte-va trăsurĭ, carĭ se opriseră în piaţeta din faţa oteluluĭ Ghimuş, câţĭ-va tinerĭ, câţĭ maĭ rĕmăseseră neexilaţĭ la 1848, flueraŭ din rĕsputerĭ, în minutele când trecu pe d'inaintea lor trăsura cu Domnitorul. Va să ḑică, scié tótă lumea, că nu la o călĕtorie de inspecţiune în ţéră, ci de finit de Domnie pleca M. Sturdza.

*

MUNTENIA

De îndată ce, cum vĕḑurăm, Eforia reînfiinţată a scólelor muntene a închis scólele în 1848, anul 1849 se presintă cu o reservă de 1.008.390 leĭ, dupe cum se póte vedea în anexatul tabloŭ de starea caseĭ colegiuluĭ la 1 Ianuarie 1849 [1]).

Prin un noŭ tabel de veniturile şi cheltuelile anuluĭ 1849, acéstă reservă se reduce la 862.387 leĭ.

Din aceştĭ banĭ se întreţine o scólă primară din Lucacĭ, cu 8.000 leĭ, se cheltuesc 49.278 leĭ cu lefile impiegaţilor administraţieĭ scólelor şi 27.300 leĭ pentru cancelaria Eforieĭ.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

Se dă o subvențiune de 3.500 leĭ uneĭ scóle de fete din Bucurescĭ, patronată apoĭ de Dómna luĭ Știrbeiŭ.

Se reînființéză burse pentru străinĕtate, pentru 31.739 leĭ; se cumpĕră cărțĭ pentru bibliotecă, de 17.180 leĭ, și în fine, se plătesc lefĭ profesorilor desființatuluĭ colegiŭ în sumă de 62.060 leĭ. Decĭ, rĕmân banĭ reservațĭ pentru viitorul colegiŭ 634.014 leĭ [1].

*

La avenirea la tron a luĭ Știrbeiŭ Vodă, Eforia, presintă Domnitoruluĭ un raport, No. 454, de starea generală a institutelor încredințate administrațiuneĭ séle.

Din acest raport, de la 18 Iunie anul 1849, se vede:

1) Că până la data raportuluĭ încă nu se redeschisese scólele;

2) Că stipendiile celor 6 tinerĭ din Paris, etc., li s'aŭ plătit până la Ianuarie 1849;

3) Că atât în 1848, dupe căderea guvernuluĭ provisoriŭ, cât și de atuncĭ încóce, aŭ rĕmas deschise câte-va scolĭ și anume: una primară în Bucurescĭ (Lucacĭ), cu 2 profesorĭ, una de fete în Slatina, cu o învĕțătóre de lucru de mână și un profesor pentru cetire și scriere, plătițĭ din fondurile scóleĭ Ionașcu, una de băiețĭ în Cernețĭ pentru limba germană, plătită din interesul fonduluĭ de 23.000 leĭ ce poseda scóla. Asemenea se ținea la Cernețĭ o scólă de fete, din plata ce se lua de la copiiĭ carĭ învĕțaŭ limba germană.

In Ploescĭ s'a continuat o scólă de fete cu o învĕțătóre de lucru de mână și un profesor, plătițĭ din fondul propriŭ al scólelor de băiețĭ de acolo;

4) Că așia ḑisa Academie ce se deschise la S-tul Sava, de la 1 Maiŭ 1848, ținu numaĭ până la 11 Iunie, când isbucni revoluțiunea, și costă pe acest timp 75.442 leĭ;

5) Că tipografia scólelor, făcută cu din banĭ scólelor, acum se susține cu propriul venit și are o reservă în cărțĭ și banĭ de 163.450 leĭ;

6) In fine, că din lefile învĕțătorilor sătescĭ pe 1846 și 1847, s'a făcut o economie de 50.160 leĭ, pe carĭ Eforia 'ĭ destină la tipărirea de cărțĭ bisericescĭ, séŭ didactice, ca să se dea în dar pe la bisericĭ, séŭ scóle [2].

*

Din actele maĭ sus analisate, cât și din cele înregistrate pentru anul 1848, s'aŭ putut vedea, că profesoriĭ rĕmașĭ în ființă din desființatul colegiŭ de la S-tul Sava, cum și câțĭ-va din stipendiștiĭ întorșĭ de la studiĭ, aŭ fost însărcinațĭ de Eforie, să traducă, orĭ să redacteze anumite cărțĭ didactice.

Corespondința între Eforie și Departamentul bisericesc, relativă la acéstă însărcinare a profesorilor, urméză și în anul 1849 [3].

Alexe Marin s'a întors din Paris, în Septembre 1849. El rógă Eforia să'l însărcineze și pe el cu traducerea uneĭ cărțĭ de sciințele fisice și chimice ce D-luĭ a studiat.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Dăm în anexă corespondințele preschimbate de la Ianuarie 1849, pe timpul Căimăcămieĭ și cu referință la însărcinarea profesorilor de a prelucra cărțĭ până la aprobarea dată de Caimacamul Cantacuzino, din 6 Maiŭ 1849, sub No. 1.917.

Eforia cere aprobare pentru acésta Departamentuluĭ bisericesc. Acesta cu adresa No. 6.014 din 21 Septembre 1849, ’ĭ rĕspunde că : «pentru traducerea de opere, slobod este fie-care a tălmăci în specialitatea sa orĭ-ce carte, însă este de părere, ca acele traducerĭ, să se dea în cercetarea uneĭ comisiunĭ de ómenĭ învĕţaţĭ, ce într’adins pentru acest sfĕrşit va întocmi Cinstita Eforie, ca găsindu-se vrednice de a se primi în scóle, să se recomandeze în urmă stăpânireĭ, spre rĕsplătirea ostenelelor aceluĭ traducător.»

I. Bibescu, şeful Departamentuluĭ bisericesc, aşîa dér, refusa léfă fixă pentru lucrarea cărţilor didactice.

Eforia rĕspunde, în 29 Septembre, sub No. 670, [1]) rĕspunde că : specialĭ nu se pot ocupa cu facerea operelor speciale, de nu vor avea ajutor de la guvern, căcĭ nu ’şĭ pot da timpul la o lucrare neroditóre.

Apoĭ bursieriĭ, precum e Marin, «aŭ legăturĭ cu Eforia ca, dupe ce vor termina studiile ea să ’ĭ utiliseze îndată, orĭ alt-fel, eĭ pot intra în altă profesiune, decât acea scolară.»

Eforia este silită să intervină într’acéstă afacere, cu anafora la Domn, promiţêndu’ĭ că va îngriji de aprópe, ca operile didactice ce se vor redacta, orĭ traduce, să fie bune morale, corespundĕtóre.

Dupe aceste corespondinţe, se dă D-luĭ Marin 300 leĭ pe lună, de la 1 Octombre, până la redeschiderea scólelor, cu însărcinare de a lucra cartea [2]).

Un alt bursier, I. Zalomit, rĕmâne la Berlin peste timpul până la care i se servisă bursa. Dăm în anexă [3]) raportul Eforieĭ către Căimăcămia din 1849, Aprilie 13, sub No. 300, prin care nu i se maĭ face ajutor luĭ I. Zalomit.

I. Zalomit se întórce în ţéră în Iunie 1849. Eforia ’l însărcinéză să pregătéscă manualul sĕŭ de logică şi de morală; i se promite 800 leĭ pe lună, pentru obţinerea cărora maĭ apoĭ e silit să reclame la Domnitor, căcĭ nefiind trecut în lista profesorilor însărcinaţĭ cu lucrarea de cărţĭ, de către Sfatul administrativ, i se refusă plata lefeĭ.

Zalomit reclamă, Eforia intervine; asemenea şi Departamentul credinţeĭ. In fine, secretariatul de externe raportéză casul la Domnitor şi dupe încuviinţarea luĭ rĕspunde :

«Luând în băgare de sémă raportul aceluĭ Cinstit Departament, cu No. 6.012, cum şi cel pe lângă dênsul alăturat al Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor, cu No. 592, prin care acesta din urmă arétă, că nu scie ce să facă asupra reclamaţiuneĭ D-luĭ doctor de filosofie Zalomit, adecă să ’l îndatoréscă a lucra vre-un uvragiŭ didactic şi să ’ĭ rĕspundă léfa prescrisă prin regulamentul scólelor, séŭ să ’ĭ dea drept pensie câte o sumă, care să pótă să ’ĭ ajute la trebuinţele cotidiane, până când deschidêndu-se vre-un post vacant în catedrele scólelor, să se pótă întrebuinţa şi numitul ca supleant séŭ profesor.

Măria Sa Prea Inălţatul nostru Domn, a bine-voit a pune următórea resoluţie :

«I se vor da, de la 2 Iunie, câte leĭ 300 pe lună, până ce se vor deschide scólele, şi se va îndeletnici în vre-o tălmăcire pentru scóle.»

Secretarul grăbesce a împărtăşi aceleĭ Cinstite Eforiĭ [4]).

---

[1]) Dosarul No. 484 din 1848, fila 231, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Vedĭ adresa Departamentuluĭ bisericesc No. 7.021, din 31 Octombre 1849, dosarul supra-citat. Vedĭ în anexă adresa Eforieĭ No. 594 din 10 Septembre, cu actele carĭ le-aŭ provocat.

[3]) Vedĭ anexa.

[4]) Adresa Secretariatuluĭ cu No. 2.656, din 8 Octombre 1849, către Departamentul credinţeĭ.

Zalomit nu e mulţămit cu acéstă léfă, şi reclamă Domnitoruluĭ în modul următor:

Prea Inălţate Dómne,

Vě rog plecat să bine-voiţĭ a lua în de aprópe băgare de sémă coprinderea acesteĭ jalbe.

La anul 1841, când şi Măria Vóstră eraţĭ Efor al instrucţiuneĭ publice, am fost trimis cu cheltuiala Statuluĭ, ca să învěţ în Berlin sciinţele filosofice şi juridice.

Am împlinit datoriile cu cea maĭ mare esactitate şi silinţă, precum dovedesce alăturata diplomă de doctor în filosofie şi atestate de legĭ.

In urma chiămăreĭ ce mi s'a făcut, am grăbit a mě întórce în patrie, cu cea maĭ mare dorinţă, de a 'mĭ arěta recunoscinţa, făcêndu-mě folositor.

La sosirea mea, în luna luĭ Iunie anul curgětor, mi s'a dat a pregăti pentru scólă cursul de logică şi de morală, dupe o carte elementară clasică, şi m'am vědut trecut în statul scólelor cu léfa de leĭ 800 pe lună.

Am urmat şi urmez necontenit împlinirea datorieĭ ce s'a pus asupră'mĭ, silindu-mě a sěvîrşi cu un chip potrivit cu starea şi trebuinţa ţěreĭ.

Lipsa mijlócelor de vieţuire şi datoria sfântă d'a ţine şi o mumă věduvă, care în mine are tótă nădejdea, m'aŭ făcut să rog atât pe Inălţimea Vóstră, cât şi pe Cinstita Eforie a 'mĭ da cuvenita léfă, ca să pot a întêmpina nisce trebuinţe aşia de neapěrate.

Prin porunca Cinstiteĭ Eforiĭ cu No. 717, mě věd chiămat a primi léfa de leĭ 300 pe lună până la deschiderea scólelor.

Décă Inalta înţelepciune a Măriеĭ Vóstre va socoti, că cu acéstă sumă este cu putinţă a întêmpina trebuinţele vieţeĭ, la scumpetea de acum, voiŭ primi-o cu tótă recunoscinţa; şi pe lângă datoriile ce am făcut în aceĭ d'ântêiŭ treĭ anĭ aĭ stăruireĭ mele în Berlin, când mi se da numaĭ câte 150 galbenĭ pe an, voiŭ maĭ face şi altele, până când mi se va hotărî o léfă maĭ cuviinciósă; iar într'alt chip vě rog plecat, Prea Inălţate Dómne, ca să bine-voescĭ a porunci d'a se face la suma de leĭ treĭ sute, adăogirea ce veţĭ bine chibzui.

Am cinste a fi cu cel maĭ adânc respect şi cea maĭ mare supunere, al Măriеĭ Vóstre, prea plecat şi credincios supus,

I. Zalomit.

Domnitorul se mărginesce a recomanda acéstă petiţiune în regularea Eforieĭ.

Décă Eforia refusă o asemenea léfă lunară profesorilor francezĭ Dolun şi Dufour, în Noembre 1849, căcĭ n'are nevoie de cărţĭ franceze, nu refuză 800 leĭ pe lună luĭ T. Anghelidis, care venise din Constantinopole, ca să devină profesor de limba grécă şi franceză [1]). Unul din ceĭ d'ântêiŭ profesorĭ, carĭ presintă Eforieĭ cartea lucrată, este Penescu. Opera tradusă: «Istoria nouluĭ testament» dupe Victor Duruy, e depusă la Eforie, la finele anuluĭ 1849, şi acésta, în 27 Ianuarie anul 1850, o trimite în cercetarea Mitropolieĭ, ca să védă décă corespunde cu dogmele bisericeĭ ortodoxe.

[1]) Vedĭ adresa Logofeţieĭ bisericescĭ No. 1.082, din 13 Decembre 1849. Acest Anghelidis adreséză petiţiunea în limba grecéscă, şi e de întrebat, cum putea el traduce cărţĭ în românesce? Se vede decĭ, că era o simplă favóre ce i se acorda.

*

Persecuțiunile în contra profesorilor carĭ luaseră parte la revoluțiune, continuă și în primele lunĭ din 1849.

Dăm în anexă adresa Departamentuluĭ trebilor bisericescĭ, No. 1.225, din 7 Martie 1849, relativă la arestarea luĭ M. Iliescu în monastirea Văcărescĭ. Acest fost impiegat al Eforieĭ scólelor, fusese acuzat de propagandă între preoțiĭ din sate [1].

Asemenea în anexă dăm altă adresă a Departamentuluĭ trebilor din lăuntru către Logofeția credințeĭ, No. 3.810, din 31 Martie 1849.

Mitropolitul aruncase blăstem asupra celor carĭ vor făptui contra revoluțiuneĭ; acum i se cere să dea deslegare de obște, ca să ridice din public impresiunea, că abandonând causa revoluțiuneĭ ar rĕmâne sub blăstemul bisericeĭ.

Tot prin acéstă adresă, ce anexăm, Departamentul din lăuntru provócă schimbarea de redacțiune a Fóeĭ sătescĭ, și cere, ca ea să se citéscă regulat în sate, pentru liniștirea duhurilor. Acéstă adresă este comunicată în copie Mitropolituluĭ de către Logofeția bisericéscă [2].

*

Inainte de deschiderea internatuluĭ, se aplică, în 1849, vechiul regulament din 1847, maĭ ales întru cât privesce plata de 80 galbenĭ pe an. Acéstă plată, în mod excepțional pentru fiul Pitaruluĭ Măldărescu, se acordă din casa scólelor pentru ținerea acestuĭ fiŭ la «vre-un pensionat privat.» Va să dică, începeaŭ a se ține internĭ pe la scólele private, încă din Maiŭ 1849, maĭ înainte ca gimnasiul să fi fost redeschis [3].

*

Băneasa Elisabeta Știrbeiŭ, înainte ca soțul eĭ să ajungă Domn, patrona o scólă de fete sĕrmane în Bucurescĭ. In favórea acesteĭ scolĭ, Eforia, în 7 Martie 1849, cu raportul No. 192, ceru Căimăcămieĭ învoire, să o subvenționeze cu 500 leĭ pe lună.

Eată raportul Eforieĭ :

«Printre așeḑĕmintele private de învĕțătură, întocmite în acéstă capitală, este și scóla de fete sĕrmane ținută și dirijată subt patronagiul și îngrijirea Dómneĭ Băneasa Safta Știrbeiŭ.

Acéstă scólă, care într'un curs de maĭ mulțĭ anĭ a esistat până acum numaĭ cu fondurĭ din subscripție particulară, vede din ḑi în ḑi scăḑĕnd fórte simțit numĕrul subscriitorilor, prin urmare și ajutórele cu care s'a ținut.

De și generositatea patróneĭ este un puternic miḑloc de chivernisire pentru acest institut, însă Eforia luând în băgare de sémă, că acest așeḑĕmênt este consacrat special în folosul fetelor sĕrmane, care neavĕnd niciĭ un miḑloc de traiŭ, s'ar rĕtăci în vițiurĭ și în năravurĭ rele vătămătóre și pentru dênsele și pentru societate, de nu ar găsi o învĕțătură, care să le dea miḑlocul de a 'șĭ câștiga hrana de tóte ḑilele cu chip cinstit, și a intra la urmă în societate cu obiceiurĭ și năravurĭ bune, care tot-d'a-una însoțesc

[1] Eforia 'l disculpă. (Veḑĭ anexa).

[2] Veḑĭ anexele.

[3] Dosarul No. 42 din 1849, archiva ministeruluĭ de culte.

și ajută pe ceĭ ce aŭ învĕțat să muncéscă și să lucreze; a socotit, că este de cuviință ca și guvernul să ia parte în asemenea faptă morală și folositóre, care intereséză atât de mult societatea și să dea și din parte'ĭ sprijin acestuĭ institut.

Regulamentul scóleĭ în . . . . și dispozițiile sale orênduite a se da ajutóre de banĭ pentru întemeiarea și ținerea unor asemenea așeḑĕminte de învĕțătură și până acum s'a urmat acésta din partea Eforieĭ pentru maĭ multe institute private.

Acum casa scólelor se află în posesie de o reservă o sumă însemnată rĕmasă din veniturile anuluĭ trecut, care reservă se măresce și cu veniturile acestuĭ an, până la reorganisarea scólelor publice.

Eforia dér, este în părere, ca să se dea de acum înainte din casa scólelor o subvenție de leĭ 500 pe lună la arĕtata scólă de fete sĕrmane, ca să se pótă ținea și să atingă scopul filantropic pentru care s'a înființat. De aceea Eforia avênd tótă încrederea, că Cinstita Căĭmăcămie va prețui în tótă întinderea eĭ, o faptă care nu póte aduce decât laudă guvernuluĭ, aștéptă cuviinciósă deslegare de urmare.»

Alexandru Filipescu. Director, *C. N. Brăiloiu.* Secretar, *N. Iliescu.*

Caĭmacamul Cantacuzino otărî:

Căĭmăcămia Prințipatuluĭ țĕreĭ românescĭ.

Cinstituluĭ Departament al Credințeĭ

«Se trimite pe lângă acésta Cinstituluĭ Departament adresul Eforieĭ scólelor No. 192, atingĕtor de lipsa în care se află acum institutul de fete sĕrmane, ținut și dirigiat subt patronagiul și îngrijirea D-neĭ Băneasa Safta Știrbeiŭ, din pricina trągereĭ subscriitorilor, cu care ajutóre numaĭ se ținea acea scólă de fete; și de ajutorul ce se chibzuesce a se face ḑisuluĭ institut din sumele caseĭ scólelor. Și este poftit Cinstitul departament a 'l supune desbatereĭ Cinstituluĭ Sfat administrativ extraordinar, spre a chibzui și otărî asupra subvențieĭ ce este de părere Eforia a se da de acum înainte din casa scólelor, în sumă de leĭ 500 pe fie-care lună; de care să fie Căĭmăcămia încunosciințată.»

Caĭmacamul, *Constantin Cantacuzino.*

Anexăm întru acest obiect și jurnalul Sfatuluĭ administrativ aprobător, cum și raportul la Caĭmamie, supunênd opiniunea Sfatuluĭ la otărîrea eĭ. [1])

*

Cu referință la scólele sătescĭ găsim, în 20 Maiŭ 1849, următórea circulară a Eforieĭ către cârmuitorĭ, sub No. 380 și 396.

Circulară către ocârmuirile județelor

20 Maiŭ, 1849.

«Cu circulara de la 10 Ianuarie anul curgĕtor, Eforia a scris și aceleĭ onor. Ocârmuirĭ, despre trebuința ce este, ca tóte casele, ce aŭ slujit de scolĭ pentru învĕțătura copiilor de prin sate, să se închidă fără a le întrebuința spre vre-o altă locuință, iar mobilele ce are fie-care clasă să se așeḑe prin acele case și apoĭ să se pecetluéscă acele case și să se dea sub îngrijirea juraților.

---

[1]) Veḑĭ anexa de pe dosarul No. 22 din 1849, archiva ministeruluĭ de culte.

Pentru acéstă urmare Eforia a poftit pe astă onor Ocârmuire, ca să facă fără zăbavă punere la cale și să înscinţeze Eforieĭ; dér onor Ocârmuire nicĭ un rĕspuns până acum nu a trimis. Se scrie dér și să arétă aceleĭ onor. Cinstite Ocârmuirĭ, ca de lucrarea, ce va fi făcut să înscinţeze fără zăbavă Eforia, dupe regulă.»

In 4 Octombre 1849, Eforia adreséză Domnitoruluĭ Știrbeiŭ raportul următor, sub No. 685.

«Eforia bine convinsă, că pentru orĭ-ce obiect ar intra în sfera îngrijirilor sale, este datóre a păstra aceeașĭ intrégă priveghere, și cunoscênd, că Măria vóstră primițĭ cu bună voință orĭ-ce relație de interes în folosul public, plecat supune la înalta cunoscință Măriei Vóstre următórea sciință:

Eforia cunoscênd trebuința pentru bine cuvêntate pricinĭ, a închide și scólele comunale de prin sate, și temêndu-se ca nu cum-va învĕțătoriĭ acelor scóle să priméscă pe lângă lefile pe trimestrul luĭ Ianuarie anul 1848, care a fost aprobate de dênsa, ca pentru o vreme slujită și lefile pe trimestrele de Aprilie, Iulie și Octombre acelaș an, căcĭ pe aceste nouĕ lunĭ, dupe ce că tóte acele scolĭ aŭ fost închise, apoĭ și aceĭ învĕțătorĭ aŭ fost luat parte activă în evenimentele anuluĭ, dupe poruncile guvernuluĭ revoluționar; Eforia a comunicat în Octombre anul trecut tuturor cârmuitorilor de județe, că învĕțătoriĭ scólelor comunale, ce se închid, aŭ a rĕmânea la orênduiala în care vor fi fost maĭ d'inainte, și că lefile lor pe arĕtatele treĭ trimestre ale anuluĭ 1848, nu aŭ a li se maĭ slobodi, și acele 60 parale analogul din 2 leĭ ce rĕspunseseră fie-care enoriaș dupe legiuire, să intre în cutiile satelor. Tot atuncĭ Eforia s'a adresat și către Cinstita desființata Căĭmăcămie, și din poruncile ce s'aŭ slobodit dupe aceea de către Cinstitul departament din 'năuntru, s'a vĕdut că se pusese îndatorire tuturor cârmuirilor, ca fără întârdiere să împlinéscă de la învĕțătorĭ lefile, ce vor fi primit pe arĕtatele treĭ trimestre și pe care 'ĭ-aŭ rĕspuns enoriașiĭ fie-căruĭ sat; și să'ĭ întórcă locuitorilor, care nu aŭ a maĭ rĕspunde pe viitor o asemenea plată. Décă însă aceĭ banĭ s'aŭ întors locuitorilor, séŭ s'aŭ depus în cutiile satelor, Eforia nu a putut a se deslușì, séŭ a se încredința încă; din împotrivă dupe plângerile ce 'ĭ-aŭ făcut mulțĭ din învĕțătorĭ, 'i aŭ încunosciințat că eĭ n'aŭ primit lefile nu numaĭ pe trimestrile de Aprilie, Iulie și Octombre anul 1848, dér nicĭ chiar pe acele de Ianuarie, în vreme ce aceĭ duoĭ leĭ dupe legiuire sunt rĕspunșĭ pe deplin din pungile enoriașilor. Pentru acéstă anomalie, Eforia vede cu mâhnire, că nu póte da Măriei Vóstre, o maĭ deslușitóre dovadă pentru ce n'are acum, profesorĭ prin județe, scie însă de sigur, Prea Inălțate Dómne, că aceĭ duoĭ leĭ rĕspunșĭ de către fie-care enoriaș din tóte satele Prințipatuluĭ, pentru lefile învĕțătorilor pe anul 1848, se urcă la o sumă de peste leĭ 700.000, calculată pe numĕrul cunoscut al populațieĭ acelora.

Ca să se dea dér, Măriei Vóstre, décă va bine-voi, o maĭ adevĕrată și intrégă sciință despre câte Eforia, plecat a expus printr'acest raport, ié îndrăsnélă a adăuga, că la fie-care sub-cârmuire de plasă sunt date din partea Cinstituluĭ Departament din 'năuntru și pe anul 1848, câte duoĕ condicĭ șnuruite și pecetluite, din care una slujea ca să trécă sub-cârmuitorul într'însa baniĭ ce se împlinesc de la enoriașiĭ fie-căruĭ sat, pentru lefile învĕțătorilor, iar alta, ca să iscăléscă într'însa învĕțătoriĭ, pentru primirea lefilor. De aceea și cercetarea ce Măria Vóstră va hotărî a se face pentru acéstă însemnătóre luare—dare de banĭ, lesne se va putea deslușì din acele condicĭ, décă și acestea nu vor fi cercat din vre-o nenorocire, lipsă din adevĕratul lor numĕr.

Al. Filipescu. C. N. Brăiloiu.



Dupe venirea la tron a luĭ Știrbeiŭ, la rubrica bursierilor din străinătate aflăm unele acte maĭ favorbile decât sub Căĭmăcămie. Așia este decretul Domnitoruluĭ Știrbeiŭ în favórea luĭ C. Bosianu :

Noĭ Barbu Dimitrie Știrbeiŭ,

Cu mila luĭ Dumnedeŭ, Domn stăpânitor a tótă țéra românéscă.

Către Departamentul Credințeĭ.

Din raportul Eforieĭ scólelor, No. 877, vědênd recomandația ce ni se face în favorul Serdaruluĭ Costache Bozianu, unul din zeloșiĭ scolarĭ ce urméză cursul învěțăturilor juridice la Paris, de a 'i se da stipendiul otărît de către guvern de 200 galbenĭ pe an până la 1 ale viitoruluĭ Maiŭ și care i s'aŭ fost suspendat încă din anul trecut, din pricină că casa scólelor se afla în lipsă; Domnia Nóstră privind la cuvintele ce se expune prin maĭ sus pomenitul raport, poruncim aceluĭ Departament, a se înțelege cu Eforia scólelor, spre a 'i se baniĭ cuvenițĭ până la 1 Maiŭ 1850, când atuncĭ este a lua sfârșit termenul otărît pentru ținerea sa la Paris.

Asemenea se acordă un stipendiŭ de 250 galbenĭ pe an, prin următorul act :

Eforia scólelor

Prea Inălțate Dómne,

«Dupe sciința luată de Eforie, scolarul C. Cornescu fiul D-luĭ Logofětuluĭ C. Cornescu, sěvěrșind la universitatea din Paris învěțăturile de colegiŭ și intrând acum în învěțătura dreptuluĭ, Eforia rógă plecat pe Inălțimea Vóstră, să bine-voițĭ de a 'ĭ da voĭe a 'ĭ urma stipendiul de duoě sute cincĭ-decĭ galbenĭ pe an și în viitor, cum și de a'ĭ plăti stipendiul pe anul curgětor, adică de la 1 Decembre 1889 până la 1 Decembre 1850. (No. 930, anul 1850 Noembre 15.)

Secretaruluĭ prin adresa cu No. 5.199 de la Noembre 27 acel an, comunică Departamentul credințeĭ aprobarea domnéscă la maĭ sus numerotatul raport, și acesta prin adresa cu No. 7.848, din 28 Noembre, o dă și în cunoscința Eforieĭ scólelor.

Dr. Picolo se stabilesce la 1 Octombre 1849, corespondent al Eforieĭ, la Paris, cu 200 galbenĭ pe an.

In 29 August 1849, treĭ tinerĭ: C. Bordénu, I. Lăzărescu și Constantin Buriléanu aŭ petiționat la comisarul turc Fuad-Efendi, să fie primițĭ în scóla de medicină din Constantinopole. Fuad comunică guvernuluĭ, prin nota 420, că a raportat la Sultanul cererea tinerilor și 'i s'a rěspuns, că sunt primițĭ împreună și cu al patrulea těněr : Gr. Călinescu.

Domnitorul ca să se aréte simpatic pentru Turcia, ordonă Eforieĭ să dea acestor tinerĭ câte 2.000 de leĭ pentru drum și câte o bursă de o sută leĭ pe lună de fie-care și să fie pușĭ subt îngrijirea agentuluĭ țěreĭ N. Aristarki. [1])

---

[1]) Dosarul No. 70, archiva ministeruluĭ de culte.

In 13 Septembre 1849, Domnitorul maĭ acordă 150 leĭ pe lună tènĕruluĭ D. Nica și 10 galbenĭ pe lună luĭ Pikipio, carĭ vor să studieze tot la Constantinopole. Cu referință la tènĕrul Pikipio cată decretul domnesc No. 706, din 24 Decembre 1849, către Departamentul credințeĭ:

«Trebuința limbeĭ turcescĭ și lipsa de ómenĭ, carĭ să cunóscă bine și să fie deprinșĭ cu lucrările cancelaricescĭ, ne aŭ silit a ne chibzui asupra acestuĭ obiect, și a lua mĕsurĭ spre a întàmpina greutatea ce ar simți Statul, de nu se vor face din vreme cuviincióscle pregătirĭ. De aceea găsind pe tènĕrul Pikipio înaintat în cunoscința acesteĭ limbĭ, a otărît a 'ĭ înlesni midlóce de a urma să se ocupeze cu dènsa, spre a putea cu vreme fi folositor țĕreĭ, și pentru acest sfèrșit poruncim aceluĭ Departament a se înțelege cu Eforia scólelor, ca să slobódă numituluĭ, prin agentele țĕreĭ din Constantinopole, câte galbenĭ 10 pe fie-care lună, din casa scólelor, cu începere din 1 Agust anul curent.

(Urméză iscălitura Măriеĭ Sale)

Intocmaĭ cu originalul.
Al. Burche.

La finea anuluĭ 1849, statul lefilor ne dă numele personaluluĭ numit pentru gimnasiul reînființènd cum și lefile ce li s'aŭ acordat. Dăm în anexă acest act. [1])

*

MOLDOVA

Venirea la tronul Moldoveĭ a luĭ Gr. Ghica, reînseninézà cerul posomorît al cultureĭ naționale din acéstă țéră.

Una din cele d'ântèiŭ mĕsurĭ a nouluĭ Domnitor, la începutul anuluĭ scolar 1849—1850, este desființarea Epitropieĭ învĕțăturilor publice și alipirea scólelor la Departamentul *Vornicia* averilor bisericescĭ și a învĕțăturilor publice, prin următorul decret domnesc:

No. 803. Ofis domnesc din 3 Septembre 1849, sub No. 46, către Sfatul càrmuitor, prin care se hotărésce, ca ramul învĕțăturilor publice să fie lipit către Departamentul averilor bisericescĭ.

Fiind dovedit prin ispită și prin urmarea păzită și în alte țĕrĭ luminate, ca ramul învĕțăturilor publice nu póte fi càrmuit cu nimerit și sistematic folos, de nu va face parte de un Departament lucrător și statornic, și dupe principiul obștesce primit, fiind de priință a se lipi către Departamentul averilor bisericescĭ, cu care are maĭ multă afinitate; Noĭ primind încuviințarea ambelor înalte curțĭ pentru punerea în lucrare de pe acum a acesteĭ îmbunătățirĭ, facem cunoscut Sfatuluĭ că direcția învĕțăturilor publice se cunósce de acum întrunită către ḑisul Departament, al căruia șef va purta numire de Vornic al averilor bisericescĭ și al învĕțăturilor publice, și prin urmare, Epitropia pànă acum în lucrare rĕmâne de la sine desființată; iar apoĭ acéstă disposiție se va împărtăși în vreme, spre statornica regulare Comitetuluĭ de revisia regulamentuluĭ, ce urméză a se înființa dupe art. 3 de la Balta-Liman. [2])

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Acest ofis la 6 Septembre 1849 sub No. 2.248 s'aŭ împărtășit Departamentuluĭ bisericesc și sub No. 2.249, Epitropieĭ scólelor. (Manual admin. Tom. II, pag. 302.)

In Februarie 1850, se desfiinţéză, ca o consecinţă a decretuluĭ de sus, şi comitetul central «dupe care nu rĕmâne sub deosebită Epitropie, decât generalnica Epitropie a spitalelor şi cutia milelor; acéstă cutie va fi lipită apoĭ către Departamentul bisericesc.»

Negreşit că reorganisarea scólelor nu se póte face imediat, dar Domnitorul avizéză la reforma legeĭ învĕţămêntuluĭ.

Dăm în anexă informaţiunile culese în dosarele anuluĭ, de la Ministerul de culte şi din care se vede confirmarea asertiuneĭ nóstre, că o mişcare în bine se póte observa deja în decursul ultimelor lunĭ ale anuluĭ 1849. Scriitorul acestor anale a fost primul scolar, care a părăsit cancelaria ministeruluĭ de interne, unde intrase din momentul închidereĭ Academieĭ şi s'a presintat cu petiţiune la noul Domnitor, cerênd să fie primit în noul internat al reînfiinţatuluĭ gimnasiŭ. 'Mĭ aduc aminte şi astădĭ de părintésca primire ce Gr. Ghica făcu mie, unuĭ biet scolar şi cum mângâindu-mĕ cu mâna pe faţă, lăuda zelul meŭ, şi mĕ asigura, că neîntêrdiat Academia se va redeschide şi că voiŭ fi reprimit [1]).

*

In 15 Ianuarie 1849, Epitropia scólelor desfiinţéză bursa luĭ G. Panaiteanu, trimis în străinĕtate pentru pictură şi litografie.

Gr. Ghica a continuat încă pe mulţĭ anĭ acéstă bursă a actualuluĭ director atât de competent al scóleĭ de bele-arte din Iaşĭ.

Noul Vornic bisericesc P. Casimir, al căruia nume se va uni cu glorie la aşedĕmêntul noŭ al scólelor, a acordat bursă cu încuviinţarea Domnuluĭ, tênĕruluĭ G. Eraclid din Roman. Acesta a fost încredinţat la Paris supraveghereĭ luĭ Malgouverné, care dupe căderea guvernămêntuluĭ reacţionar, abandonase Iaşiĭ. Eraclid primi bursa până la 1857.

Dupe recomandaţiunea doctoruluĭ Cuciureanu, P. Casimir a maĭ acordat un ajutor anual de 70 galbenĭ tênĕruluĭ moldovean Ión Alinescu, care învĕţa medicina cu multă silinţă la Viena.

Cultura generală

Din respectul cultureĭ generale, să înregistrăm unele acte manifestând o tendinţă în bine: literatura didactică reié óre-care avênt maĭ pronunţat în aniĭ următorĭ. Eforia din Bucurescĭ retipăresce manualul de silabire, asemenea geometria luĭ Sirot, tradusă de I. Pop, şi aritmetica luĭ Francoeur, tradusă de acelaşĭ I. Pop [2]).

Alăturea cu cărţĭ bune, Eforia cheltuia şi banĭ de geaba, aşĭa în Maiŭ 1849, cerea Caimacamuluĭ învoire, să cumpere 3.500 exemplare din cartea intitulată: «Enchiridion, mănelnicul blagoslavniculuĭ Christian,» care nu costa maĭ puţin de 7 sfanţĭ exemplarul; tot aşĭa în 18 Ianuarie 1849, se angagiază a plăti orĭ a da cu împrumut, fără speranţă de a maĭ fi restituit împrumutul, galbenĭ 230 luĭ Iancu Pascal, ca să tipărésca un vocabular dialog rusesc, turcesc şi romănesc.

Maĭ intervine şi Caimacamul în favórea vre-uneĭ cărţĭ străine. Aşĭa, în 22 Maiŭ 1849, cu ofisul No. 2.167, Caimacamul recomanda cartea grecéscă a luĭ T. A. Rali,

---

[1]) Vedĭ articolul ce am scris în numĕrul-jubileŭ al *Convorbirilor* în 1892.

[2]) Dosarul No. 50⁸.

profesor de drept comercial în scóla politechnică din Atena, carte sub titlul: «Comentarul dreptuluĭ comercial».

Caimacamul ordonă să se aboneze Eforia la 30 de exemplare a câte 21 drachme exemplarul. Se cheltuiaŭ ast-fel baniĭ țěreĭ, pe când scólele eraŭ închise! [1])

*

Conservatorul muzěuluĭ din Bucurescĭ, Wallenstein 'l reorganiséză. Caimacamul visitând muzěul, împreună cu comisarul rusesc, găsesce că nu lipsesce în muzěŭ decât portretul împěratuluĭ N. Pavlovicĭ!

In 19 Ianuarie 1849, Wallenstein 'l cere Eforieĭ [2]).

*

Musica încércă a merge înainte.

In Septembre 1849, Ludovig Guglielmi, compositor, profesor de cântare, fost scolar al colegiuluĭ Regal de Neapole, propune Domnitoruluĭ Știrbeiŭ să se înființeze o scólă filarmonică națională, cu scop de a face bunĭ cântărețĭ de biserică și corurĭ pentru teatrurĭ [3]).

In 9 Decembre 1849, Arch. Visarion propune reorganisarea așeḑămêntuluĭ coral de care am vorbit maĭ sus, pentru introducerea cântăreĭ bisericescĭ moderne, dupe metodul rusesc.

La Iașĭ, A. Petrino se distinge ca profesor de musica vocală și instrumentală.

---

[1]) Dosarele No. 44 și 504 din 1849, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Dosarul No. 490, archiva ministeruluĭ de culte; acest dosar este fórte important pentru istoria muzěuluĭ.

[3]) Dosarul No. 443, archiva ministeruluĭ de culte.